

Tahsin Nâhid'in düzyazıları üzerinde bir inceleme**Kazım ÇANDIR¹****APA:** Çandır, K. (2019). Tahsin Nâhid'in düzyazıları üzerinde bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 120-133. DOI: 10.29000/rumelide.656658**Öz**

Tahsin Nâhid, Fecr-i Âti Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden biridir. Biz bu makalemizde onun düzyazılarını inceledik. Yazara ait toplam yirmi adet düzyazı metni ele alınmış, bunlar dört farklı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar: Sanatçı tanıtımı, eserlerin tenkidi ve edebi meseleler, küçük hikâye ve diğer konular başlıklarını taşır. Sanatçı tanıtımında yazar, Türk ve Batılı bazı sanatkârları Türk kamuoyuna tanıtmaktadır. Eser tenkidi olarak Tahsin Nâhid'in edebî eserler hakkında yazdığı beş yazıdan dördü tiyatroya, biri ise şiire aittir. Tiyatro tenkidine tahsis edilen üç yazı, Halid Ziya'nın "Fürûzan", "Fare" ve "Kâbus" isimli piyesleri hakkındadır. Diğer tiyatro yazısı ise, Şahabeddin Süleyman'ın "Kırık Mahfaza" piyesinin değerlendirilmesidir. Şiirle ilgili olarak yazdığı tek tenkit yazısı Celal Sahir'in "Siyah Kitap" adlı eseridir. Tahsin Nâhid'in edebi meselelerle ilgili üç adet yazısı vardır. Yazar bu yazılarında vezin ve kafiye anlayışı, Millî Edebiyat hareketi, edebiyatta şahsiyet meselesi, tiyatronun ne kadar önemli bir sanat eseri olduğu üzerinde durur. Tahsin Nâhid'in "Onun Geceleri" isminde tek küçük hikâyesi vardır. Hikâye Ruhsar Nevvare Hanıma ithaf edilmiş ve mensur şiir şeklinde kaleme alınmıştır. Tahsin Nâhid'in kaleme aldığı düzyazıları daha çok yazarın kendi intibalarını anlattığı subjektif değerlendirmelerden oluşur. Bu yazılar yazarın yaşadığı dönem hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir.

Anahtar kelimeler: Tiyatro, şiir, tenkit, Halit Ziya, Fecr-i Ati.**Tahsin Nahid's prose on an investigation****Abstract**

Tahsin Nahid is one of the important representatives of Fecr-i Âti Literature. We studied his proses in this article. Twenty prose texts belonging to the author were handled and these are divided into four different categories. These include: the introduction of the artist, criticism of the works and literary affairs, small stories and other topics. In the introduction of the artist, the author introduces some Turkish and Western artists to Turkish public. Tahsin Nahid's writings about literary works belong to four theatricals and one belongs to the poetry critique. The three writings dedicated to theater criticism are about the plays of Halid Ziya named "Fürûzan", "Mouse" and "Nightmare". The other theater writing is the evaluation of Şahabeddin Süleyman's "Broken Enclosure" play. The only criticism he wrote about poetry is Celal Sahir's "Black Book". Tahsin Nahid has three writings on literary issues. In this criticism, the writer focuses on the understanding of rhyme and rhyme, the national literary movement, the personality issue in literature, and how important the theatrical work. Tahsin Nahid has only one small story called "His Nights". The story is dedicated to the Spiritual Divine Nunnery and has been received in the form of independent poetry. Tahsin Nahid's

¹ Öğr. Gör. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türk Dili Bölümü (Çankırı, Türkiye), kazimcandir69@karatekin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2119-8979 [Makale kayıt tarihi: 30.07.2019-kabul tarihi: 20.12.2019; DOI: 10.29000/rumelide.656658]

prose consists mostly of subjective evaluations of the author's own descriptions. These writings are also important in terms of giving information about the author's period.

Keywords: Theater, poetry, criticism, Halit Ziya, Fecr-i Ati.

Giriş

Fecr-i Âtî edebî topluluğu üyelerinden biri olan Tahsin Nâhid, 1887 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba tarafından İstanbullu, anne tarafından Kafkasyalı Çerkez bir ailenin çocuğudur. İlk eğitimini ailesinden alan Tahsin Nâhid, önce Soğuk Çeşme Askerî Rüştiyesi'ni bitirmiş, Galatasaray Sultanisi'ni yarım bırakıp ayrılmış ve daha sonra devam ettiği Hukuk Mektebi'ni 1913'de yedi yılda tamamlamıştır. (Urgan, 1998, s.20). İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir müddet iâşe müfettişliğinde bulunmuş olan şair, varlıklı bir aileye mensup olduğundan, memuriyete fazla ilgi göstermemiş; hayatını hemen hemen bütünüyle edebî çalışmalara vermiştir. Galatasaray Sultanisi'nde öğrenciyken sporla ilgilenen Tahsin Nâhid, özellikle bisiklet ve jimnastikte çok başarılı olmuştur. Ayrıca kendisi, Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucularından biridir. Fizikî yönden sportmen yapılı olmasına rağmen, duygusal yönden çok hassas bir insan olan şair ince, zarif, saf, masum, bedbin ve samimi bir mizaç özelliklerine sahiptir. (Yılmaz-Çandır, 2005, s.41-45).

Tahsin Nâhid'in şiire olan ilgisi henüz on üç yaşlarında başlamış ve Galatasaray Sultanisi'nde ilk denemelerini kaleme almıştır. Onun ilk yazdığı şiirlerinin toplandığı defterlerde kalan manzumeleri Ahmet Koçak tarafından yayınlanmıştır.² Şairin, Çocuk Bahçesi'nde yayımlanan "Fener" adlı şiiri, dergilerde yayınlanan ilk manzumesidir. (T. Nahid, 1905, s.3; Koçak, 2016, s.118).

Şair, şiirlerini "Bahçe/Çocuk Bahçesi, Servet-i Fünun, Aşyan, Musavver Muhit, Mehasin, Resimli Kitap, Büyük Mecmua, Demet, Fağfur, Kanad, Resimli Roman, Jale, Kadın, Rübâb, Hakk'ın Edebî İlavesi, Şair, Nedim, Yarın ve Edebiyat-ı Umumiye" dergilerinde yayımlar.³

Tahsin Nâhid'in Türk Edebiyatı açısından önemi, Fecr-i Âti topluluğunun kuruluşunda önemli bir rolünün olması ve bu topluluğa bağlı sanatkârlara evini açmasıdır. Bu sanatkârlar arasında Emin Bülend, Şahabeddin Süleyman, Ahmet Haşim, Müfid Ratip, Köprülüzade Mehmet Fuat, Ali Canip, İbrahim Alaattin, Ziya Şakir, Rasim Haşmet, Akil Koyuncu, Ali Süha, Cemil Süleyman, İbrahim Necmi, Süleyman Şevket, Sait Hikmet ve Mustafa Namık gibi gençler vardır. Bu gençler, Servet-i Fünûn dergisinin 977. sayısında Fecr-i Âti Encümen-i Edebisi adında bir bildiri yayımlayarak Fecr-i Âti edebî topluluğunu kurmuşlardır. Beyannamenin altında Tahsin Nâhid'in de imzası vardır. Fecr-i Âti kütüphanesinin yayınladığı ilk şiir kitabı, 1326/1910'da Tahsin Nâhid'in "Rûh-ı Bikayd" isimli eseri olmuştur.

Tahsin Nâhid'in şiir ve tiyatro türlerinden başka, "Servet-i Fünûn, Mehâsin, Âşyan, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Kanad, Âti, Nedim" vb. çeşitli dergilerde yazmış olduğu çok büyük ölçüde "tenkit"

² Tahsin Nahit, Bütün Şiirleri, Hazırlayan: Ahmet Koçak, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2016, s.207-322. (Bu kitapta, Rûh-ı Bî-Kayd, Rûh-ı Bî-Kayd, Dışında Kalan Şiirleri (Dergilerde Yayımlanan Şiirleri, Defterlerinde Kalan Şiirleri (Gençlik, Sessiz Giryeler) adı altında toplanmışlardır.

³ Tahsin Nâhid hakkında daha geniş bilgi için bakınız: Çandır, K. (2001), *Tahsin Nahid ve Şiirleri Üzerinde Bir Araştırma/İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi. Kabakçı, B. (2002), *Tahsin Nahit'in Hayatı-Sanatı-Eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi. Gümüş, H. N. (2003), *Tahsin Nahid ve Ruhsan Nevvare, Hayatları Düz Yazıları ve Ortak Eserleri Jöntürk*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi. Yılmaz, A.-Çandır, K. (2005), *Tahsin Nahid'in Piyesleri*, Ankara: Ürün Yayınları. Bilmiş, V. (2011), *Tahsin Nahid: İnsan ve Eser (Hayatı ve Şiirleri)*, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi. Çetin, N. (2014), *Tahsin Nahit, Ahmet Vefa ve Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yayınları. Koçak, A. (2016), *Gece ve Deniz Şairi Tahsin Nahit*, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, Koçak, A. (2016), *Tahsin Nahit Bütün Şiirleri*, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

sınırları içinde kalan yazıları da vardır. Toplam yirmi adet olan bu yazılar, çoğunlukla edebiyat ve problemlerine tahsis edilmiştir. Yazar ve şair tanıtımı, eser tenkidi ve bazı edebî meseleler, yazıların ana muhtevasını teşkil eder. Sadece üç yazı, bu sınırların dışında yer alır ve devrin olayları hakkında yazarın intibalarını ihtiva eder. Ayrıca yazarın bir de kısa hikâyesi mevcuttur. Şimdiye kadar derli toplu ele alınmayan bu yazıları, konularına göre dört başlık hâlinde incelemenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

1. Tahsin Nâhid'in düz yazıları

A. Sanatçı tanıtımı

A. 1. Türk sanatçılar

Tahsin Nâhid'in bu mahiyetteki yazıları: "Nesl-i Cedîd Edibeleri", "Büyük Şairimiz İçin", "Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler" ve "Gâlib Dede Hakkında Efkâr"dır. Bu yazılardan "Nesl-i Cedîd Edibeleri" dışındaki diğer üç yazı çok kısa değerlendirmeleri içerir. Tahsin Nâhid, "Büyük Şairimiz İçin" başlıklı yazısını Tevfik Fikret'e tahsis eder. Tevfik Fikret'in Meclis-i Mebusan'ın kapanması sonucu kaleme almış olduğu Doksan Beşe Doğru⁴ şiirinin bazı kesimler tarafından tasvip edilmemesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirir ve Fikret'i savunur. "*Fikret Bey elmastan bir namus güneşidir. Ondan bazı yarasaların müteessir olmaması kabil değildir*" der. (T. Nahid, 1327/1912, s.267.)

Tahsin Nâhid, "Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler" isimli yazısında, Rıza Tevfik'in 1912 yılında bir seçim konuşması yüzünden bir ay hapis cezasına çarptırılmasına duyduğu tepkiyi dile getirir. Yazar, Rıza Tevfik'in hapse atılmasını çok abes bulur ve bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklar:

"Memlekete şiir, felsefe, lâzım olmadığına kani olanlar Rıza Tevfik'in hapsini tasvip ediyorlar, binaenaleyh mahkûm etmek istedikleri Rıza Tevfik değil irfan memleketidir. Ve nur-ı irfan ne kadar hapsedilebilirse Rıza Tevfik de ancak o kadar hapsedilebilir; onun şu'le-yi irfanına hapishanenin çatlak, müteaffin duvarları mâni olamaz". (T. Nahid, 1328/1913, s.373.)

Tahsin Nâhid'in kısa değerlendirmelerinden sonuncusu ise Klâsik edebiyatın büyük şairlerinden Şeyh Gâlib hakkındadır. Tahsin Nâhid, Şeyh Gâlib'in şiirinin Şark'ın en büyüğü şiirlerini oluşturduğunu söyleyerek ona olan hayranlığını şöyle dile getirir:

"Eski şu'arâ-yı Osmâniye meyânında Şark'ın semâ-yı sihr-i envârını zemîn-i efsûnkârını Gâlib'den başkası terennüm etmedi, edemedi reng ü ziyâdan başka hiçbir güzel şey bulunmayan bu memlekette ve ziyânın bu şair-i dâhisini enhâr hürmetlerimle selamlarım." (T. Nahid, 1328/1912, s.6.)

Tahsin Nâhid'in en uzun değerlendirmelerinden biri olan "Nesl-i Cedîd Edibeleri"nde yazar, ağırlıklı olarak Halide Salih (Halide Edip Adivar) Hanım'ın sanatından bahsederken, diğer kadın sanatçıları ihmal etmemiş ve onları da değerlendirmiştir. Tahsin Nâhid'in bu değerlendirmesindeki en önemli husus, kadın sanatçıların erkeklerden daha başarılı olduğudur. Yazar, bunun tersini savunan Mediha Hüsnü Hanımefendi'nin Mehâsin'de yazmış olduğu bir makalesindeki fikirlerine de katılmadığını ifade eder. Bunun, Türk ve Fransız yazarlarının karşılaştırılması sonucu rahatlıkla anlaşılacağını söyler. Tahsin Nâhid, kadınlardan eğitim görenlerin az olduğunu, bunun da zamanla artacağı kanaatini taşır. Yazar, yazısının ana konusunu şöyle açıklar:

"Mevzu'-ı musâhabem olan âsâr-ı hâzıra-yı nisvânî tedkike girmezden evvel lüzum-ı edebiyatın derece-yi evveliyette olduğu ve hanımlarımızın ne suretle edebiyata hizmet etmekte buldukları ve

⁴ Doksan Beşe Doğru, 6 Kanûn-ı Sâni 1327/19 Ocak 1912'de yazılmıştır. Tahsin Nâhid'in yazısı ise, 19 Kanûn-ı Sâni 1327/1 Şubat 1912'de Servet-i Fünûn dergisininin 1078. sayısında yayımlanmıştır.

ilerde neler yapmaları lâzım geldiği hakkında düşündüklerimi söylemek isterim". (T. Nahid, 1325/1909, s.740.)

Arapların ve Fransızların yüksek medeniyet seviyesine ulaşmalarının sebebini, büyük sanatkâr ve ilim adamlarıyla izah eden yazar, bizde ise son yıllarda böyle büyük insanların çıkmadığını söyler. Bizde harp hususunda Fatih, Yavuz gibi büyük dâhilerin olduğunu, fakat felsefe, edebiyat ve fen ilimlerinde büyük bir dâhinin yetişmediğini ifade eder. Yazar, Fransa'nın en büyük edebiyatçıları yetiştiren on yedinci yüzyılda, kadınların edebiyata pek kıymetli hizmetleri olduğunu, bizde de benzer durumun yaşandığını belirtir. Tahsin Nâhid'in de mensubu olduğu bir edebî derginin elli abonesinden kırk beşinin kadın olması, yazarın fikrini doğrular niteliktedir.

Tahsin Nâhid'in eleştirdiği önemli bir konu da feminizmdir. Yazar, Feminizmin ilerlemeye engel teşkil edeceğini düşünür. Yazının asıl konusunu teşkil eden Halide Salih hakkında Tahsin Nâhid şu değerlendirmede bulunur:

"Asıl rûh-ı mes'eleye gelemim. En başta Halide Salih Hanımefendi olduğu hâlde nesl-i cedîd edibelerinin âteşin musâhabelerini, rengin menşur şiirlerini, teşrih-i rûha dair küçük hikâyelerini okudum. Ve bugün onlar, ümid-bahş eserler epeyce bir yekûn teşkil ettiği hâlde hâlâ kimsenin bu nezîh yazılardan, talipkâr musâhabelerden bahsetmediğini görerek şu sahifelerde takdîrâtımı ifşâya karar verdim". (T. Nahid, 1325/1909, s. 742.)

Halide Salih'in pek çok musâhabelerini, hikâyelerini, mensûr şiirlerini okuduğunu söyleyen yazar, kendisinde bir fikir hâsıl olduğunu söyler: "*O da Halide Salih Hanımefendinin düşünen, düşünmeyi bilen bir musâhabe-nüvist olduğudur.*" Onun makalelerindeki üslûbun şahsî, incelemelerin de fevkalade güzel olduğunu ifade eder. Tahsin Nâhid, Halide Hanımın hikâyelerindeki vak'a kuruluşunun pek güzel olduğunu fakat biraz romantizm devrine ait ihmâller ve fevkaladelikler bulunduğu hükmünü verir.

Tahsin Nâhid'in yazısında bahsettiği edibelerden ikisi, Zekiye ve Zühre Hanımlardır. Yazar, yazısında onlar hakkında şu ifadeler yer verir:

"Zekiye ve Zühre Hanımefendiler... Daha umûmî, daha ahlâkî iki musâhabe-nüvist ki biri Selânik'te münteşir (kadın) risâlesinde diğeri de (Mehâsin)de terbiye-yi nisvâna dair pek müfit, pek samîmi musâhabeler yazıyorlar... Hasseten Zühre Hanımefendi'nin üslûb-ı ifâdeleri hoş ceryân bir nehir kadar tabîî; Zekiye Hanımefendi ise bir edibeden ziyâde bir fâzıla"dır. (T. Nahid, 1325/1909, s.743.)

Tahsin Nâhid, bu edibelerden başka, yazısında İsmet Hakkı, Evliyâzâde Makbule, Pakize, Medîha, Âtîfet Celâl, Jülide, Fatma Münire ve Ruhsan Nevvâre Hanımlardan da bahseder. Tahsin Nahid'in bu hanım yazarlarda beğendiği en önemli husus, onların kendinden önceki sanatçıların üslûp ve fikirlerini taklit etmemeleridir. Yazar, Mehmet Rauf'la başlayan mensur şiirin de bugün yalnızca kadın şaireler sayesinde yaşadığını söyleyerek, özellikle Halide Salih'in çok güzel mensur şiirler yazdığını vurgular. Tahsin Nâhid bu konuda, Jülide ve Fatma Münire Hanımlar için de şu cümleleri sarf eder:

"Jülide Hanımefendi (Demet) risâlesinde iki küçük şiiriyle unutulmaz bir hayat-ı edebî, bir nazikiyet-i ruh gösterdiler. En hassas, en ulvî, en latif bir ifade ile söylenen yazıları kendilerinden istikbâl-i edebînin ümid var olması lâzım geleceğini, aramızda bir Madam Catulle Mendes yaşadığını bize öğretti. Eserleri Halit Ziya Bey'in hafif bir sihriyet-i beyânıyla tezehhür eden Fatma Münire Hanımefendi'nin de şimdiki kadar iki şiiriyle bir küçük hikâyesini okudum. Pek nezîh, pek latîf tasvirleri; pek ince samimiyetleri var. Mamafih öyle zannediyorum ki küçük hikâyeden ziyade mensur şiirde muvaffak oluyorlar. Şiirlerinde en ziyade, herkesten ziyade muvaffak oldukları noktalar tasvir ve teşbihlerdir". (T. Nahid, 1325/1909, s.744.)

Tahsin Nâhid, yazısının sonunda kadınların erkeklerden daha hassas ve daha asabî olduklarını, bunun da onların yazmış olduğu eserlere yansıdığını belirtir. Kadınların yalnız edebiyatta değil, diğer bütün güzel sanatlarda erkeklerden daha çok ilerleme göstereceği kanaatini taşır.

A. 2. Batılı sanatçılar

Tahsin Nâhid'in batılı şair ve yazarları değerlendirdiği ve onları Türk kamuoyuna tanıttığı yazılarının adedi dördütdür. Bunlar; "Edmond ve Rosemonde Rostand", "Kontes Mathieu de Noailles", "Catulle Mendes" ve "Contans Coquelin"dir. Tahsin Nâhid, "Edmond ve Rosemonde Rostand" başlıklı ilk yazısında, Fransız dram şâiri Edmond Rostand (D.01.04.1868-Ö.02.12.1918) ile eşi Rosemonde Rostand'dan (D.05.04.1866-Ö.08.07.1953) bahseder.

Yazının girişinde Edmond Rostand'ın kısaca hususî hayatı anlatılmış, onun yirmi iki yaşında Matmazel Rosemonde Gérard ile evlendiği vurgulanmıştır. Edmond Rostand, henüz yirmi yaşında iken "Kırmızı Eldiven" isminde bir perdelik bir komedi neşretmiş; iki sene sonra da Matmazel Gérard'ın "La Beauxarts" ismindeki şiir mecmuasını yayınlamıştır. Edmond Rostand'ın edebî açıdan başarılı olmasının ardında, karısının olduğunu söyleyen Tahsin Nâhid, Matmazel Rosemonde'un kocasından daha fazla gayret göstererek, onun yazmış olduğu dağınık metinleri düzelttiğini vurgular. Tahsin Nâhid yazısında, Edmond Rostand'ın "Romanesk" isimli eserinden de bahseder. Edmond Rostand, 1900 senesinin Mart ayında, Napolyon'un oğlu için yazdığı "L'aiğlon" ismindeki altı perdelik manzum dram sayesinde Akademi'ye kabul edilmişse de, aynı eserin oynandığı gece sinir hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalık sebebiyle şair, Paris'ten ayrılıp Cambo kasabasında yaptırdığı köşke yerleşmiş ve hayatını burada sürdürmüştür. Tahsin Nâhid, yazının devamında Mösyö ve Madam Rostand'ın edebî şahsiyetlerinden de bahseder. Mösyö Rostand'ın büyük bir şair olmadığını fakat iyi bir nâzım olduğunu belirterek, onun en önemli özelliklerinden birinin, zekâsının nükte hususundaki kabiliyeti olduğunu söyler. Madam Rostand ise derin bir edebî vukûfa, yanılmaz bir şiir zevkine sahip olan ve en seçkin dergilerde şiirleri yayınlanan bir şairedir. Mösyö Rostand'ın başarılı olmasını sağlayan kişinin eşi olduğunu söyleyen Tahsin Nâhid, "*Rostand'ı şâir eden, yetiştiren, ikmâl eden yegâne saik zevcesinin aşkı, zevcesinin nezâket-i rûhiyyesidir*" der. (T. Nahid, 1324/1909, s.303.)

Tahsin Nâhid'in yazısında bahsettiği bir diğer unsur, Edmond Rostand'ın şahsiyetidir. Mösyö Rostand aşırı müsrif bir adamdır. Cambo'da yaptırdığı köşkün duvarlarını en meşhur ressamın fırçalarından çıkmış peri hikâyeleri ile nakşettirmiş; bahçesini de en kudretli heykeltıraşların eserleriyle süsletmiştir. Kısaca söylemek gerekirse, romantik bir hayat yaşayan Mösyö Rostand, âdeta bir yirminci yüzyıl şövalyesidir. Tahsin Nâhid, yazısını bitirirken, Fransa'daki edebiyatçı çiftleri sıralayarak; her ikisi de kalem sahibi, her ikisi de his ve hayal sahibi olan bu mesut çiftleri gıptayla selamladığını belirtir.

Tahsin Nâhid, "Kontes Mathieu de Noailles" isimli bir başka musahabesinde, romantik bir şaire olan Kontes Mathieu de Noailles'den (D.15.11.1876-Ö.30.04.1933) bahseder. Romen bir baba ile Rum bir annenin çocukları olarak Paris'te doğan Noailles'in, genç kızlık hayatını nasıl bir muhitte geçirdiğini, kimlerden ne ölçüde etkilendiğini anlatan Tahsin Nâhid, onun, özellikle tabiata meftûn olduğunu ve büyüdüğü yer olan Savoi'da tabiatla iç içe olmayı çok sevdiğini söyler. Tahsin Nâhid, Mathieu de Noailles'in bir şiirinin edebî bir dergide yer alır almaz, edebiyat çevrelerinde tanındığını, her yerde ondan ve onun şiirlerinden bahsedildiğini, sanat hayatı hakkında makaleler yazıldığını ifade eder. Mathieu de Noailles'in ilk şiir mecmuası, "Le Coeur Innombrable" ismiyle 1901 yılında basılınca, eser sadece Paris'te bahsedilmekle kalmamış, edebiyat âleminde de oldukça mühim münakaşalara sebebiyet vermiştir. Bunu takiben hemen ertesi sene (1902'de) "Zıll-i Eyyâm" "L'ombre des Jours" isminde diğer

bir şiir mecmuası neşreden şaire, birinci eserinde “tabiatı mevzu edinirken”, bu defa “aşk u şebâbı” ele almıştır. Adı geçen şiir kitabı diğerinden daha fazla alkışlanmıştır. Bundan sonra yine birer sene ara ile üç roman neşreden; böylece şiirde iktidarını ispat eden yazar, nesir hususunda da kabiliyetini ve kendine has şahsiyeti olduğunu göstermiştir. “Yeni Ümîd” (La Nouvelle Espérance), “Simâ-yı Müteaccib” (Le Visage Emerveill ), “İstilâ” (La Domination) romanlarının birbirlerine çok benzer ruhun heyecanını tasvir ettiklerini söyleyen Tahsin Nâhid, bu romanlardan ikisini okuyan bir kişinin kimin olduğunu bilmediği hâlde, üçüncü romanın bir sayfasını okuması hâlinde, Mathieu de Noailles’in eseri olduğunu hemen anlayacağını vurgular.

Tahsin Nâhid, şiirlerinde tabiata yönelen şairin, romanlarında aşkı ele aldığını söyleyerek; onun üslup hususunda da artık romantizmi terk ederek, romancılar gibi ruh tahlili yaptığını ve ifadeleri süslemeye çalıştığını, ancak yine de romantizmden bir türlü kurtulamadığını belirtir. Yazarın son romanı olan “İstilâ” hakkında da biraz açıklama yapan Tahsin Nâhid, romanda Antoine Ranuld ile baldızı Elizabeth Kontes Alby’nin hissî mücadelelerinden ve kıskançlıklarından bahsedildiğini, romanın alelâde bir romantizm eseri olduğunu söyler. Fransızlara göre Kontes Mathieu de Noailles, büyük bir romancı değil, fevkalâde bir şairedir. Tahsin Nâhid yazının devamında, Kontes Mathieu de Noailles’in son şiir mecmuası olan “Eblouissement” hakkında bilgi verir. Yazar yazısına son verirken, bu genç şairenden istikbâlin pek ziyade ümit var olması lâzım geldiğini söyleyerek, bizde de böyle mümtaz edibelerin yetişmesi temennisinde bulunur.

Tahsin Nâhid “Catulle Mendes” isimli üçüncü yazısında ise, Fransız şair ve edibi Catulle Mendes’i tanıtmaktadır. Mösyö Catulle Mendes (D.21.05.1841-Ö.08.02.1909) Bordo’da (Bordoux) doğmuştur. Henüz on altı yaşında iken edebiyata büyük bir alâka göstermiş ve bir-iki sene içinde karaladığı manzumeleriyle 1860 senesinde Paris’e gitmiştir. Henüz on sekiz yaşında olan şair, Paris’e ulaşır ulaşmaz, ilk iş olarak “Revue Fantaisiest” (Rövu Fantezist) adında bir edebî risâle neşrine başlamış ve bu risâlenin müdürlüğünü yapmıştır. Zamanla bu risâlede, Goethe, Boudelaire, Valéry, Sully Prodhomme, Daudet gibi meşhur isimlerin de yazıları ve şiirleri yayınlanmıştır. Tahsin Nâhid, 1863 senesinde Catulle Mendes’in “Bir Gecenin Hikâyesi” namındaki manzum bir perdelik komedisini neşretmesi üzerine, bütün Parnasyenlerin fena bir felaket darbesine uğradıklarını vurgular:

“Mamafih itiraf etmeli ki, bu darbenin en büyük kısmı zavallı Catulle Mendes’e isabet etti. Maddi-yi umûmi ikâme davâ ediyor, Catulle Mendes’in ahlâkı ifsâdla ithâm olmasını talep ediyordu. Ve bu talebinde de muvaffak oldu. Zavallı şair bir ay hapis ve beşer yüz frank cezâ-yi nakdiye mahkûm edildi. Bu darbe Parnasyenler’i kısmen dağıttığı gibi (Revue Fantaisiest’in) de hayatına hatme çekti.” (T. Nahid, 1324/1909, s.333-334.)

Tahsin Nâhid yazısında, tüm bu sefaletlerden Catulle Mendes’i kurtaran Philomela, Livre Lyrique isimli şiir mecmuası olduğunu; onun eser ortaya çıkarma hususunda gösterdiği kaabiliyetin, hayret edilecek derecede ve hemen hemen Voltaire’e eşit gözüktüğünü vurgular. Şiirde bu kadar iktidar gösteren Catulle Mendes, nesir hususunda da devrinin birinci sınıf yazarları arasındadır. Yazar, Fransız edebiyatına on cilt şiir, yirmi iki tiyatro, elli roman ve kırk cilt de inceleme eseri kazandırmıştır.

Tahsin Nâhid’in bu türdeki son yazısı, “Constans Coquelin”dir. Yazar bu yazısında, Fransız edebiyatçılarından Coquelin kardeşlerden bahseder. Coquelin’ler Fransız tiyatrosunda mesai harcayan iki kardeşdir. Tahsin Nâhid, yazısında Coquelin kardeşlerin tiyatro yazarlığında nasıl kendilerini yetiştirdiğini, neden bu kadar başarılı olduklarını anlatır. Benoit-Constant Coquelin, bir akşam yakınlarda bir yerde müsamere tertip edileceğini ve kendisinin de aktörlük yapacağını ailesine haber verir. Hemen hemen her rolde başarılı olan Coquelin’e babası, senede 1200 Frank tahsis ederek, onu konser ve tavırlarına devam etmesi için Paris’e gönderir. 1859’da on sekiz yaşında olduğu hâlde Paris

konservatuvarına kayıt olan Coquelin, dokuz ay burada çalıştıktan sonra komedi bölümünden mezun olur. Benoit-Constant Coquelin Ainé'nin (D.23.01.1841-Ö.27.01.1909) tiyatrodaki çok başarılı olması, küçük kardeşi Ernest Alexandre Honoré Coquelin'in (D.16.05.1848-Ö.08.02.1909) tiyatroya meyletmesini sağlamıştır. Mamafih Coquelin kardeş gece gündüz, Victor Hugo'nun "Ruy Blas"nı, Corneille'in "Sidney"ni ve Alfred de Musset'in birçok şiirini ezberlemiştir. Sonra artık tahammül edemeyip kendini Paris'e "*biraderinin âgûş-ı san'at ve himâyesine*" atar. Pek az bir zaman içinde iyi bir jönpromiye (genç erkek başrol oyuncusu) olur. Fakat büyük Coquelin'in san'at dehası kendisini pek gölgelerde bıraktığı için ona kimse ehemmiyet vermez. Küçük Coquelin bir tesadüf eseri monolog yazmakla ünlü Charles Cros (D.01.10.1842-Ö.09.08.1888) ile görüşmesi sonucu, bu zatın monoloğu sayesinde kendisini bütün Paris'e tanıtır. Tabii bir monologla kalmayıp bu hususta zamanının en meşhuru olur. Kendisi bizzat birçok monologlar yazıp söylediği gibi, ecnebi lisanlarını taklitte de yüksek bir beceri gösterir. Büyük Coquelin Ainé'nin 1880'de Teatre Fransa'yı bırakıp Amerika'ya gitmesi üzerine meydan kendisine kalır ve kardeşinin edeceği istifadeyi tamamen kendisi eder. Ancak Constans Coquelin Ainé'nin Fransa'dan ayrılmasının sebebi, oynadığı oyunların tüm ülkeler tarafından izlenmesini sağlamaktır. "*Cyrano'yu canlandıran Constans Coquelin bunda çok başarılı olmuştur. Cyrano, Paris'te yüzlerce defa mevki-yi temâşâyâ vaz' olunduktan sonra aktör, artık ruhuna nüfûz eden bu eseri ecnebilerin de inzâr-ı hayret ve takdirine vaz' etmek üzere şehir şehir dolaşmaya başlar.*" Her gittiği yerde alkışlara, en parlak hüsnü kabullere mazhar olmuştur. Tahsin Nâhid, bu başarılı tiyatrocunun kardeşlerin genç yaşta öldüklerini söyleyerek üzüntüsünü şöyle dile getirir:

"Bundan sonra 1900 senesinde yine Rostand'ın oğlunun⁵ da (Filanbeau) rolünü deruhte ederek Sarah Bernhardt (D.27.10.1844-Ö.26.03.1923) ile birlikte Cyrano'yu hatırlatacak bir muvaffakiyet kazandılar ve o zamandan beri zavallı Constans Coquelin, Chantecler namında henüz ikmal edilmeden şöhreti her taraftan duyulan Rostand'ın yeni eserini bekliyordu ki haber-i vefatı bütün muhibbân-ı bedayii müteessir etti. Bu tesir yetmiyormuş gibi büyük Constans Coquelin'in vefatından sekiz gün sonra küçük Coquelin de kardeşine peyrev oldu." (T. Nahid, 1324/1909, s.333-334.)

B. Eser tenkidi ve edebî meseleler

B. 1. Eser tenkidi

Tahsin Nâhid'in edebî eserler hakkında yazdığı beş yazıdan dördü tiyatroya, biri ise şiire aittir. Tiyatro tenkidine tahsis edilen üç yazı, Halid Ziya'nın "Fürûzan", "Fare" ve "Kâbus" isimli piyesleri hakkındadır. Diğer tiyatro yazısı ise, Şahabeddin Süleyman'ın "Kırk Mahfaza" piyesinin değerlendirmesidir. Şiirle ilgili olarak yazdığı tek tenkit yazısı Celal Sahir'in "Siyah Kitap" adlı eseridir. Bu yazılardan Halid Ziya'nın "Fürûzan" isimli piyesini ele alan metinde, eserin olumsuz tenkidi söz konusudur. Piyesin oynandığı gece birkaç gençle eser hakkında tartışan Tahsin Nâhid, eseri beğenmediğini ve iktibastan ibaret olduğunu şu sözleriyle ifade eder:

"-Şüphesiz; fakat Dumafis Parisliler'i ve onlardan da pek husûsiyeti hâiz bir kısım halkın ahlâkını tenkidten bu eserini kaleme almış. Opera balosunu mehtâp âlemine çevirivermekle eserin Türkleşmiş olduğunu nasıl kabul edelim? Kont de (Riverol) İstanbul'a gelip bir araba ile Şişli'ye kadar gitmekle ne kadar Türk olabilirse, Muhtar Necip Bey de başındaki kırmızı fese rağmen ancak o kadar Türk"tür. (T. Nahid, 1334/1918, s.1.)

Tahsin Nâhid, Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Nuri, Muhsin Ertuğrul gibi sanatçıların eserlerinin, ufak tefek kusurlarına rağmen, millileştiğini söylerken; Halid Ziya'nın bu eseri için, "*Gönül isterdi ki iktibasın en muvaffak şeklini Halid Ziya Beyefendinin eserinde görelim*" der. (T. Nahid, 1334/1918, s.1.)

⁵ Jean Coquelin (D.01.12.1865-Ö.01.10.1944) Fransız film ve sahne oyuncusu.

Yazar, Halid Ziya'nın kendi eserlerinde geçen kahramanları bu piyeste de kullandığını söyleyerek onu şöyle eleştirir: “-Evet, birkaç Behlül Beyi birden tek güzellikleriyle sahne üzerinde görüp de, Aşk-ı Memnû'daki husûsiyeti hatırlamamak kabil değil. Bir de üslûptaki tatlılık! Yalnız biraz ziyade tath, hatta ağdalı. Ben daha sade, daha tabî-i karîb bir lisân-ı temâşâ taraftarıyım”. (T. Nahid, 1334/1918, s.1.)

Piyenin oyuncularını da eleştiren Tahsin Nâhid, Nureddin Bey ve Galip Bey'in çıkardığı sesler yüzünden hayrette kaldığını; Muvahhid Beyin ise tam bir Behlül tipi olduğunu söyler. Yazının sonunda, piyesin başarılı olduğu görüşüne katılmaz. Halkın alkışının, bir oyunun güzel olup olamayacağı kanaati doğurmayacağını vurgular. Tahsin Nâhid, bir diğer tiyatro tenkidinde ise, yine Halid Ziya'nın “Fare” piyesini konu edinir. Fare piyesi Edouard Pailleron'un (D.07.09.1834-Ö.19.04.1899) 1887'de çıkan “Souris” piyesinden uyarlanmış üç perdelik bir eserdir. Tahsin Nâhid, yazısında oyunun geniş bir özetini verir. Piyes ilk defa Haziran 1918'de Tepebaşı Tiyatrosu'nda oynanmış, hakkında olumlu eleştiriler yapılmıştır. “Fare”nin konusu, bir köşkteki evli kadın ve genç kızlarla misafir gelmiş bir adam arasındaki aşk entrikalarına dayanır. Eserde birçok komik unsur vardır ve oyun dram özelliği gösterir. Yazar, oyunun sahneye konulmasını beğendiğini ve rollerin mükemmel ezberlenmiş olduğunu söyleyerek şunları ifade eder:

“-Bakin; ciddi söylüyorum; bu hususta ne kadar senada bulunsam azdır. Halid Ziya Beyefendinin eserlerinde daima bu mazhariyet var; mükemmel ezberlenmiş ve alışılmış olarak mümessiller sahneye çıkıyorlar... Bu defa da yine -Fürûzan'da olduğu gibi Üstâd-ı muhteremin müsâade-yi lütüfkâraneleriyle temâşâkerân Eliza Hanımın; güzel Fare'nin latif saçlarını bir nehr-i sûdkâr gibi bozulup omuzlarından akarken gördüler... Piyesin lüzumsuz uzunluğunu ancak bu güzel saçların uzunluğu unutturdu. Bilâ istisnâ diyebilirim ki kadın ve erkek tek mil mümessiller vazifelerini kahramanca ifa ederek son perdenin alkışlarını kazandılar... Raşid Rıza Beye meftun oldum! O müsel sel üslûb-ı âliyeler, nutukları, o yorucu sükûtları öyle bir maharetle idare edişi vardı ki insan tahammülün bu derecesine hayran oluyor! Hele Adriyen ve Roza Hanımları hiçbir zaman bu kadar muvaffak olurken görmemişim. Yalnız onları görmek için bile insan saat bir buçuğa kadar Tepebaşı Tiyatrosu'nda gecesini geçirmekte haklıdır.” (T. Nahid, 1334/1918, s.4.)

Tahsin Nâhid, Halid Ziya'nın diğer bir tiyatro eseri olan Kâbus'u da değerlendirmiştir. “Kâbus”, Halid Ziya'nın tek telif eseridir. Fakat Yazar, bu eseri de “Fürûzan” gibi beğenmemiştir. İktibasın aleyhinde bulunanlara, telif tiyatro taraftarı olanlara bir ibret dersi vermek için yazıldığı söylenen bu piyes de, Tahsin Nâhid tarafından kabul görmemiş ve tenkit edilmiştir. Tiyatro sanatının hararetli bir taraftarı olduğunu söyleyen yazar, “Kâbus”ta ne gibi bir kusur buluyorsunuz sorusuna karşılık şu cevabı verir:

“-Kâbus her şeyden evvel bir eser-i temâşâyâ benzemiyor. Temâşânın bugün artık tekerrür etmiş kavâidi, müteayyen usulleri var... En sadelerini size söyleyeyim: Meselâ birinci perdede eşhâs-ı vak'anın en mühimleri temâşâkârâne -nutuklar dinletmeden- tanıttırılır; hâlbuki Kâbus'taki eşhâsı, en mutavval nutukların izahına rağmen, eserin sonuna kadar tanıyamıyorsunuz. Cemil Şevket Bey ne seciyede bir adamdır? Zevcesiyle çocuklarını sever mi sevmez mi? Sevmezse ne gibi amillerin tesiriyle bu hâlet-i ruhiyeye gelmiş?... Ruhsar Hanım kimdir?...” (T. Nahid, 1334/1918, s.4.)

Tahsin Nâhid'in Kâbus'ta eleştirdiği bir diğer husus onun ihtiva ettiği tezdır. Yazar piyesin tezinin ne olduğunu bir türlü anlayamadığını dile getirerek şöyle der: “-Sonra bir 'piyes-ânez' olmak davasında bulunan Kâbus'un kaç tane tezi vardır, yine o arz ettiğim kavâid-i temâşâyâ nazaran, bir piyesin birden fazla tezi olamaz. O hâlde Kâbus'un asıl tezi hangisi? İhtiyarlığında azan adamın; er geç nadim olacağı mı? Yoksa kadınla erkeğe müsâvî hukuk bahşetmeyen vaz'-ı kanunu mu tenkid?” (T. Nahid, 1334/1918, s.4.)

Ayrıca yazar, piyesin dilinin ağdalı ve cümlelerin çok uzun olduğundan da şikâyet eder. Sahnelenmesini de beğenmeyen Tahsin Nâhid, böyle garip bir sanatı değil Avrupa'da bizde bile görmediğini söyler.

Yazara göre temâşa sanatı kesinlikle şiir gibi değildir, ilhamla da yazılamaz. Eserin bir roman gibi düşünülmesini isteyenlere, Tahsin Nâhid'in verdiği cevap çok ilginçtir:

“- Ha!... Bakın o zaman mesele değişir! Böyle olunca, bu kadar külfete hiç hâcet yoktu; Dârülbédâyî heyet-i edebîyesinin yerinde ben olsa idim, mümessiller içinde emsâlsiz bir kırâatçı olan Râşid Rıza Beyi sahneye çıkarır, eseri güzelce okuturdum!...” (T. Nahid, 1334/1918, s.4.)

Tahsin Nâhid'in bu tür tenkid yazılarından bir diğeri, Celal Sâhir'in şiirlerini topladığı “Siyah Kitap” hakkındaki düşüncelerini ifade ettiği “Siyah Kitap Münâsebeti ile”dir. Yazar, Celal Sahir'in ilk yazdığı şiirler ile son yazdığı şiirlerin karşılaştırılması hâlinde, aralarındaki büyük farkın görüleceğini ifade eder. 1316'da yazdığı “Leyâl-i Sâhiriyyet”le son zamanlarda yazdığı ve Siyah Kitap'ta da bulunan “Mesâ-yı Melâl” şiirini karşılaştırır (1326): “*Şu eser-i nefis arasında bir mukayese yapılacak olursa bir sükût değil ne kadar şayân-ı memnuniyet bir tekâmül olduğu anlaşılır*” şeklinde sözler sarf eder. Yazısının devamında Siyah Kitap'ı değerlendirerek şöyle söyler:

“Bu eserinde Celal Sâhir; ne fikir, ne tahayyül, ne de ihtiras şâiridir. O, bu eserde sade bir şâir-i kalptir. Bir kalb-i mehâsin-perest nelerden müteessir olursa onlardan bahseder... O, yalnız beşerî olan kalbinin duygularına lisan veren, onları terennüm eden bir şâirdir. Sâhir, kadınlığın ve tabiatın şâiridir; ve diyebilirim ki kadınların güzelliği ile tabiatın letâfetini birbirine mezc hususunda onun kadar muvaffak olanlar enderdir. Kadın ve tabiatın sonra Celal Sâhir'de üçüncü bir müessir de maraz-ı asr olan bedbinlik. Onun bedbinliği ne Ahmet Haşim'ininki gibi pür-feverân, ne de Refik Halit ve Yakup Kadri'ninki gibi müstehzidir. O, sâkin ve muhafazakârdır; şüphesiz bunda nehâfet-i bedenîyesinin büyük bir tesiri var”dır.⁶ (T. Nahid, 1327, s.1.)

Ayrıca Tahsin Nâhid, eserdeki beğendiği yönlerin yanı sıra bazı beğenmediği aksaklıkları da örnekler vererek dikkatlere sunar. Yazar, yazının sonunda Celal Sâhir'in muvaffak olacağını belirterek, memnuniyetini dile getirir ve şairi tebrik ederek yazısına son verir.

B. 2. Edebî meseleler

Tahsin Nâhid'in edebî meselelerle ilgili üç adet yazısı vardır. Tahsin Nâhid, Nedim Mecmuası'nda yayımlanan “Bir Musâhabe” isimli yazısında kendi vezin ve kafiye anlayışı ile Millî Edebiyat hareketi üzerinde durur. Yazar, yazısında atalarımızın güzel eserlerinin inkâr edilmemesi ve onlardan istifadeye çalışılması durumunda Millî Edebiyat'a taraftar olabileceğini vurgular. Ancak bizim Millî Edebiyatçıların da bu konuda biraz duyarsız olduğunu belirtir. Millî hece veznimiz varken Acem'in aruzunu kullanmanın ne mânası var? Sorusuna Tahsin Nâhid şu cevabı verir:

“Bir kere aruz Acem'in değil Arab'ındır. İranîler, Araplar'la temasta bulunduktan sonra vezn-i aruzu ihtiyâr etmişler, evvelce onlar da tıpkı bizim Türkçülerimiz gibi hece vezn-i ile yazarlarmış!... Düşünün bir kere, şimdi İran'da bir milliyet ceryânı hâsıl olsa da Sa'dî'yi, Kuddusî'yi, Hâfız'ı hâric-i ez-milliyet bırakıp hece vezn-iyle şiirler yazmaya başlasalar! Ne kadar tuhaf olurdu. İşte ben, hâlimizi bundan farklı bulmuyorum. Zavallı İstanbullu Ahmet Nedim Efendi bizden değil de Küntekin, Tekin Alp gibi bizce meçhul isimler takanan kimseler bizim millî büyüklerimiz, millî şairlerimiz öyle mi?” (T. Nâhid, 1919, s.54.)

Aynı yazının devamında, Osmanlı Türklerinin ilerleme kaydetmiş yegâne Türkler olduğunu, diğer Türk kavimlerinin iptidailikten kurtulamadığını söyleyen yazar, iptidai Türklerin lehçesiyle hece vezninde bir kelimenin doğru dürüst söylenemeyeceği kanaatini taşır. Tahsin Nâhid, tekke şiirlerini, saz şairlerini, köy türkülerini unutuyor musunuz? Hece vezn-iyle söylenen bu şiirler milletin malı değil midir? Diye bir soruya da şu karşılığı vermiştir:

⁶ Ayrıca bakınız: **Genç Kalemler Dergisi**, (1999), (Hazırlayanlar: Parlatur İ.- Çetin N.), Ankara, TDK. Yayınları, s.82-84.

“Şüphesiz onlar da milletin malı; fakat milletin olmak itibarıyla bir koşmanın bir gazelden farkı yoktur. Nitekim eski saz şairlerinin kahvehanelerinde fasıla başladığı zaman peşrev ve taksimden sonra baş âşık tarafından bir gazel okunur ve bunu müteakip divanlar, koşmalar sırasıyla teganni edilirdi. Eskiler, bizim Türkçülerimiz gibi mutaassıp değildiler; saz ve tekke şairleri meyanında aruzla yazılmış pek güzel eserler vardır. Daha eski Fransız şairleri (balad) yazarlardı diye Rönesans'ın getirdiği (sone) bugün metrük mudur! Her yeni tarz, her yeni şekil -eğer haddizatında bir kıymeti haiz ise- edebiyatı güzelleştirir, zenginleştirir.” (T. Nahid, 1919, s.55.)

“*Mey u mahubdan başka bir şeyden bahsetmeyen gazeller ile caize almak için yazılan kasidelerin taklit edilmesinde memleket için bir fayda olmadığını*” söyleyenlere katılmayan Tahsin Nâhid, onları taklitten ziyade herkesçe kabul görmüş güzel yönlerinin alınması ve yeni kurulacak sanat binasının bünyesinde kullanılması taraftandır.

Yazar, Yahya Kemâl'i gazel ve tahmis yazmakla suçlayanlara da katılmayarak, bu şairin güzel bir devrin hatırasını ihya etmekten başka bir düşüncesinin olmadığını vurgular. Tahsin Nâhid'e göre, “*asri şiir irsiyet ve muhitin tesiri altında inkişaf edecektir*”. Yazar, Süleyman Çelebi'den Tevfik Fikret'e, Yunus Emre'den Rıza Tevfik'e kadar aruz ve hece ile yazılan güzel şeylerin bir sonucu olarak, önce gelenlerin eserlerinin sonra gelenler tarafından ruh süzgecinden geçirilerek oluşturulacağı kanaatinde. Tahsin Nâhid, yazısına son verirken, Fuzulî'nin, Nedim'in, Derdli'nin, hatta Rıza Tevfik'in, Yahya Kemâl'in kendiliğinden milletin hafızasına nakşolmuş bazı mısraları kuvvetinde, hece vezniyle son yazılan eserlerden bir tek mısranı bile hatırlanmadığı kanaatinde.

Tahsin Nâhid, Kanad Mecmuası'nda yayımlanan “Musahabe-yi Edebîyye” isimli yazısında edebiyatta şahsiyet meselesi üzerinde durur. Yazar, edebiyatta muvaffak olmak için her şeyden önce şahsiyetin lâzım olduğu düşüncesi taşıdığını ifade eder. Mizaçla eser arasında bir birliktelik olması gerektiği Tahsin Nâhid tarafından şöyle vurgulanmıştır:

“Bir mizaç arasından manzur olmuş bir levha-yı hayat' olan eser-i san'atı vücûda getirmek için her şeyden evvel o mizacın, o şahsiyet-i mümtâzenin bulunması elzemdir. Binaenaleyh ne asâr-ı san'atın, ne de tenkîdin gayr-i şahsî olması kabildir. Her muharrir kendi müdrîkâtına göre eserlerini tevellüd ve yine kendi müdrîkâtına göre diğer eserleri tenkîd eder. Ale'l-umûm hikmet-i bedâiye riâyetkâr olması lâzım gelen sanatlarda realizm, tamamı tatbiki gayr-ı kabil bir meslektir. Dikkatli tedkîk olunacak olursa görülür ki realistlerin en büyük üstadlarının âsârında bile ancak bir realistlik çâşnisi vardır. Yoksa bazıların tevêhüm ettikleri gibi bir fotoğraf makinesine dönmek zilletine hiçbir rûh-ı sanatkâr razı olamaz.” (T. Nâhid, 1326/1910, s.1-2.)

Tahsin Nâhid, aynı yazının devamında fotoğrafla resmin karşılaştırmasını yapar ve ressamın çizmiş olduğu resmin fotoğraftan daha canlı ve sanatkârane olduğunu belirtir. Yazara göre, güzellik herkese göre değişen göreceli bir kavram ve insanların kendi ruhlarında bulunan bir mizaç hadisesidir.

Tahsin Nâhid, “Tiyatro Hakkında Bir Mütala'a” adlı yazısında tiyatronun ne kadar önemli bir sanat eseri olduğu üzerinde durur ve insanlığın gelişmesine iki noktada tesir ettiğini şu sözlerle ifade eder: “*Tiyatro iki nokta-i nazardan beşerîyetin tekâmülüne hizmet etmiştir. Evvela tiyatro tiyatro olmak itibarıyla yani sanat olmak itibarıyla güzel olduğundan ve her insanda güzelliğe karşı bir meyil ve incizab bulunduğundan tiyatro insanların en büyük ihtiyacı miyanına dâhil olmuştur. Hâlbuki tiyatro bugün yalnız güzel bir şey değildir aynı zamanda faydelidir de.*” (T. Nahid-R. Nevvare, 1325/1909, s.82-85.)

Yazara göre, tiyatro hangi memlekette yazılmışsa o memleket dâhilinde oynanmalıdır. Ayrıca yine ona göre, bir milletin ihtiyacına uygun hale geldiğinde bunun bir faydasının olacağı kanaatini taşır. Burada tiyatro konusunda Namık Kemal'le aynı görüşleri paylaştığını ifade etmemiz gerekir.

C. Küçük hikâye

Tahsin Nâhid'in "Onun Geceleri" isminde tek küçük hikâyesi vardır. Hikâye, Ruhsar Nevvare Hanıma ithaf edilmiş ve mensur şiir şeklinde kaleme alınmıştır. Hikâyenin konusunu Büyükada'da küçük bir köşkte ihtiyar hizmetkârıyla birlikte yalnız yaşayan genç bir adamın hayalleri ve düşünceleri oluşturur. Bu genç adam bir avukattır ve yaklaşık yirmi beş yaşlarındadır. Edebiyatla uğraştığı anlaşılan hikâyenin kahramanı aslında yazarın kendisidir. Bunu hikâyedeki şu cümlelerden anlarız:

"Vaktiyle, evet aşkının en mesut dakikalarında yazılmış manzum bir tiyatrosuyla iki cilt şiiri vardı. O zaman ne hülyalar kurmuş ne ümitler beslemişti: Mektepten çıkınca onunla izdivaç edecek, buraya, bu güzel adanın latif çamları içine küçücük bir köşk yaptırarak, onunla burada birbirini seven iki ruh, iki hemşire-i ruh gibi yaşayacak, daima o küçük evden, o güzel yuvacıktan ayrılmayacaktı." (T. Nahid, 1324/1909, s.204-207.)

Vaktiyle tutkulu bir aşk yaşayan ama sevgisinin karşılığını alamayan âşık avukat, intihar etmeyi düşünmüş fakat daha sonra bundan vazgeçmiştir. Duygusal ve bedbin bir hayat yaşayan kahraman, uğradığı hayal kırıklığını meslek hayatındaki başarısıyla unutmak istemiş fakat kanun dışı çalışan insanların avukatlığını yapmaktan da geri kalmamıştır. Hikâyede "Tahsin Nâhid'in bahsettiği iki şiir defteri Gençlik ve Sessiz Giryeler adını taşımaktadır." (Koçak, 2016, s.50.)

Hikâyenin dil ve üslubu yazarın mensubu olduğu klasik Fecr-i Âti şair ve yazarlarının kullandığı dil ve üslubu andırır. Hikâyede Arapça ve Farsça ağırlıklı kelime ve terkipler fazlaca yer alır. Hikâye boyunca santimental bir duygu, kahramanı adeta esir almış, kahramanımız ancak kamerin yükselmesi, rüzgârın esmesiyle titreşen yapıtların hepsinin birer bülbül olmasıyla teselli bulmuştur. Son olarak hikâyede geçen ve bütün hayatını zehirleyen genç kızın kim olduğunu bulma konusunda bize bazı ipuçları verebilecek şu cümleleri ekleyelim:

"Daha on üç yaşında iken aşkın tam kendisini değilse de ilk masum heyecanlarını duymuştur. Çağaloğlu'nda ikamet ettikleri sırada, zamanın temiz tabakalarına mensup bir aile komşuları idi. Bu ailenin tam romantik şairlerin terennüm ettikleri temiz, hassas, zaif, nahif iki kızı vardı. Galatasaraylı şair ve çapkın genç bu kızların hüsn-ü teveccühünü kazanarak onlarla masûmâne bir münasebetin tesisine muvaffak oldu. Tahsin, evvela onların büyüğü olan (H...) Hanım ile muârifeye etti, mektuplar teâtî olunmaya başladı. Fakat bu muârifeye de uzun sürmedi. Çünkü Tahsin, (H...)’nin küçüğü olan (N...) Hanıma karşı kendisinde daha büyük bir temâyül hissetmeye başladı. Bu ufak yaşlarda başlayan muârifeye beş sene kadar devam etti ve hakiki aşka munkalip oldu. Tahsin (N...) Hanımı ailesinden istedi fakat ailesi, ablası (H...)’nin Tahsin’e olan alâkasını bildiğinden bu izdivâca mani oldu."⁷

Bu hanımlar Ruhsan Nevvâre takma adını kullanan Halide Ebuzziya ve onun kız kardeşi Nâhîde Hanımlardır. Tahsin Nâhid'in ilk şiirlerinde T. Nâhîde müstearını kullanması da oldukça manidardır.

D. Diğer konular

Tahsin Nâhid'in "Hafta-yı Edebî", "On Temmuz Hakkındaki Tahassüsler" ve "Mekteb-i Harbiye Hadisesi" başlıklı üç yazısı, edebiyatın dışında yer alır. "Hafta-yı Edebî" adlı yazısında Tahsin Nâhid, herkesin kendi mesleğinde çalışmasını isterken, eli kalem tutan bütün gençlerin "muharrir-i siyâsî" olmasını eleştirir. En büyük kusurumuzun "bir meslek-i muayyen" olmamasından kaynaklandığını iddia eder. Adı geçen diğer iki yazıda, devrinde yaşanan olayların intibaları öne çıkar. "On Temmuz

⁷ Zeynep Irgat eliyle Minâ Urgan arşivinden imzasız bir belge. Aktaran: Gümüş, H. N. (2003), *Tahsin Nâhid ve Ruhsân Nevvâre, Hayatları, Düz yazıları ve Ortak Eserleri Jöntürk*, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi SBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.9-10.

Hakkındaki Tahassüsler” isimli yazısında, İkinci Meşrutiyet’in ilânının kendi üzerinde üç devrelik bir his dalgalanması geçirdiğini şu şekilde anlatır:

“On Temmuz gulbe-yi milliyesi bende üç devre-yi tahassüs geçirdi:

Evvelâ korku, sonra tereddüd, daha sonra da bi-pâyân bir meserret...

Üçüncü Ordu kahramanları üzerine İzmir Livâsı’ndan asker sevk edildiği zaman büyük bir havf devresi geçirmiş, gazetelerde Meclis-i Mebûsan’ın güşâdı için bir ilân resmi görünce Abdülhamid’in bir hile-yi şeytanatkârânesi zannederek mütereddid kalmış ve gulbe-yi millet tevfiğ ettiği zaman da öyle pâyânsız bir meserrete dalmıştım ki bu mestîden ancak Otuz Bir Mart’ta kulağımın yanından ıslık çalarak geçen kurşunlar beni uyandırabilirdi.” (T. Nâhid, 1325/1909, s.400.)

Tahsin Nâhid’in son yazısı olan “Mekteb-i Harbiye Hadisesi”, yazarın kendi hayatını ve hayatta yapacağı işleri anlatmaktadır. Bu arada Mekteb-i Harbiye’de çıkan olaydan da bahsederek, zamanına ait bir siyasî olayı değerlendirir. Yazının girişinde Mekteb-i Harbiye’deki öğrencilerin idare heyeti ve eğitim hakkındaki gösterilerinden bahseden Tahsin Nâhid, daha sonraki bölümlerde, yazıyı mensur şiire çevirmiştir.

“Uzaklarda, bir şüphe-yi rü’yetle siliniyor zannolunan enginlerde aks-i kamerle sarı kırzantemler açılıyor; daha yakınlarda deniz teneffüs eder gibi kabarıyor; şurada, penceresinin altında meçhul bu âvizeden dökülen rengârenk billûr pâreler yorgun sular üstünde yüzyıyorlardı.

Şimdi mebhut nazarlarında semâ daha ziyâde alçalıyor, gûyâ ervâh-ı nücüm katre katre denizlere yağıyordu.” (T. Nahid, 1324/1909, s.206.)

Yazının ilerleyen bölümünde, Büyükada’da yaşayan yirmi beş yaşındaki bir avukatın hayatını anlatmaya başlar ki, burada anlattığı avukat kendisidir. Yazıda Tahsin Nâhid’in hayatını hatırlatan cümleler vardır:

“Bu genç avukat Büyükada’nın çamlar içine gömülmüş küçük bir köşkünde ihtiyâr bir hizmetkâr ile yalnız başına ikâmet ediyordu. Hemen her gün sabahleyin ilk vapurla İstanbul’a iner, son vapurla avdet ediyordu.

Kış-yaz sebebi anlaşılabilir bir merbûtiyetle bu küçük köşkte, bu latif odacıkta yaşardı...

Henüz yirmi beş yaşında kadar tahmin olunan bu genç adamda müthiş bir infîl-i hayat, anlaşılabilir bir ihtiyâc-ı tenhâyî vardı... Oldukça müşfik bir aile arasında geçen yaldızlı bir sabavet, yine bu kadar süslü bir mektep hayatı... Sonra, evet sonra hülyâlar, emeller, aşklar, kadınlar, hususiyle bir kadın, bir genç kızla işte nihayet onu bu kadar mecrûh, bu kadar asabî etmiş, bu kadar öldürüp bırakmıştı...

Hayır, hiçbir şey düşünmüyor, yalnız onu, ona ait olan hayatını bir cerîhanın acısı gibi hissediyordu...

Vaktiyle, evet aşkının en mes’ud dakikalarında yazılmış manzum bir tiyatrosuyla iki cild şiiri vardı. O zaman ne hülyalar kurmuş ne emeller beslemişti: Mektepten çıkınca onunla izdivaç edecek; buraya, bu güzel adanın latif çamları içine küçücük bir köşk yaptırarak, onunla burada birbirini seven iki ruh, iki hemşire-yi ruh gibi yaşayacak, daima o küçük evden, o güzel yuvacıktan ayrılmayacaktı.

Âh! İşte şimdi o küçük eve sâhip olmuştu. Fakat o tahayyül ettiği mes’ud evle bu ev arasında ne büyük; ne derin bir uçurum vardı. İki cilt şiiri hemen hep bunlardan bu hülyalarından ibaretti”. (T. Nahid, 1324/1909, s.206.)

Yazar, deniz, kamer ve tabiatın güzelliği karşısında hislenerek pek çok hayal kurar ancak bu hayalleri gerçekleşmediği için üzülür. Fakat bütün bunlara rağmen tabiatın o göze ve kulağa hoş gelen güzelliği karşısında biraz teselli bulur. Yukardaki satırlar yazarın, daha önce bahsettiğimiz “Küçük Hikâye”sini de hatırlatır.

Sonuç

Fecr-i Âti Edebiyatı’nın önemli şair ve yazarlarından biri olan Tahsin Nâhid’in kaleme aldığı düzyazıları; muhteva açısından bakıldığında sanatçı tanıtımları ki; bunlar Türk ve Batılı olmak üzere iki grupta ele

alınmıştır. Bunlar arasında Tefik Fikret, Rıza Tefik, Şeyh Galip, Halide Salih (Edip Adıvar), Edmond ve Rosemonde Rostand, Kontes Mathieu de Noailles, Catulle Mendes ve Contans Coquelin önemle üzerinde durduğu şahsiyetlerdir. Yazarın, özellikle Fransız sanatçıları Türk kamuoyuna tanıttığını görüyoruz. Yazar, bağlı bulunduğu edebi topluluğun ilan ettiği beyannamedeki görüşlere neredeyse sonuna kadar bağlı kalmış ve bu özelliğini şiir ve yazılarında yansıtmıştır. Onun yukarıda zikredilen yazıları göz önüne alındığında kadın şair ve yazarlara pozitif ayrımcılık yaptığı, dolayısıyla Tahsin Nâhid'in Feminist bir tarafının olduğu da gözden ırak tutulmamalıdır.

Eser tenkidi ve edebi meseleler hakkında da yazılar kaleme alan Tahsin Nâhid'in, bu yazılarında Halit Ziya Uşaklıgil'in Fûrûzan, Fare ve Kâbus isimli piyesleri hakkında olumlu ve olumsuz tenkitlerini açıkça ifade ettiğini görüyoruz. Yazarın şiirle ilgili tek tenkit yazısı ise Celal Sahir Erozan'ın Siyah Kitap adlı eserini değerlendirdiği metin olmuştur. Bu, yazar ve şairlerin eserlerini değerlendirirken onun, edebi metinden hareketle eserlere yaklaştığını ifade edelim. Edebi meseleleri değerlendirdiği yazılarında ise yazar daha çok Milli Edebiyat hareketi, edebiyatta şahsiyet meselesi ve tiyatronun ne kadar önemli bir sanat dalı olduğu üzerinde durmuştur. Tiyatronun halkı eğitmesi konusunda kendisinden önce gelen Şinasi ve Namık Kemal'le aynı görüşlere sahip olduğunu görüyoruz.

Onun Geceleri isimli tek küçük hikâyesi, yazarın kendi hayatını anlattığı subjektif değerlendirmelerden oluşan bir metindir. Mensur şiir şeklinde kaleme alınan hikâye, Ruhsar Nevvare Hanıma ithaf edilmiştir. Aslında bu hikâye, Tahsin Nâhid'in, eserini ithaf ettiği hanımefendiye olan aşkını anlatan kurmaca bir metindir.

Sonuç olarak bu yazılardan anlıyoruz ki, yazar yaşadığı dönemde hem bizim edebiyatımızı hem de batı edebiyatını günü gününe takip etmiştir. Yukarıda ismi zikredilen sanatkarlar hakkında bilgi vermesi ve bunları edebiyatseverlere tanıtması açısından da bu metinler son derece önemlidir.

Kaynakça

- Bilmiş, V. (2011), *Tahsin Nahid: İnsan ve Eser (Hayatı ve Şiirleri)*, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Çandır, K. (2001), *Tahsin Nahid ve Şiirleri Üzerinde Bir Araştırma/İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çetin, N. (2014), *Tahsin Nahit, Ahmet Vefa ve Şiirleri*, Ankara: Akçağ.
- Gümüş, H. N. (2003), *Tahsin Nahid ve Ruhsan Nevvare Hayatları Düz yazıları ve Ortak Eserleri Jöntürk*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Kabakçı, B. (2002), *Tahsin Nahit'in Hayatı-Sanatı-Eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Koçak, A. (2016), *Gece ve Deniz Şairi Tahsin Nahit*, İstanbul: Akıl Fikir.
- Koçak, A. (2016), *Tahsin Nahit Bütün Şiirleri*, İstanbul: Akıl Fikir.
- Parlatır, İ.-Çetin, N. (1999), *Genç Kalemler Dergisi*, Ankara: TDK..
- T. Nâhid (1324/1908), Hafta-yı edebî, *Bağçe*, 26 Ağustos/8 Eylül, (21), 6-7.
- T. Nâhid (1324/1909), Edmon ve Ruzmonde Rostand, *Mehâsin*, 1 Kanun-1 sanî/14 Ocak 1 (5), 298-303.
- T. Nâhid (1324/1909), Katvel Mendes, *Âşiyân*, 17 Kanun-1 sanî/30 Ocak, 2 (24), 332-335.
- T. Nâhid (1324/1909), Kokolin, *Servet-i Fünûn*, 12 Şubat/25 Şubat, 36 (926), 252-254.
- T. Nâhid (1324/1909), Kontes Matyu Dönvay, *Mehâsin*, 14 Şubat/13 Mart, 1 (6), 389-395.

- T. Nâhid (1324/1909), Mekteb-i Harbiye Hadisesi, *Servet-i Fünûn*, 1 Şubat/14 Şubat, 36 (923), 204-207.
- T. Nâhid (1324/1909), Onun Geceleri, *Servet-i Fünun*, 22 Kanun-1 Sani/4 Şubat, (923), 204-207.
- T. Nâhid (1325/1909), Nesl-i Cedid Edîbeleri, *Resimli Kitap*, 1 Nisan/14 Nisan, 2 (7), 740-744.
- T. Nâhid (1325/1909), On Temmuz Hakkında, *Musavver Muhit*, 10 Temmuz/23 Temmuz, 2 (37), 400.
- T. Nâhid (1325/1910), Kırık Mahfaza, *Servet-i Fünûn*, 4 Şubat/17 Şubat, 37 (976), 211-213.
- T. Nâhid (1326/1910), Musahabe-i Edebiye, *Kanad*, 2 Teşrin-i evvel/15 Ekim, 1 (1), 1-3.
- T. Nâhid (1327/1911), Siyah Kitap Münasebeti İle, *Genç Kalemler*, 29 Mart/11 Nisan, 2 (1), 81-85.
- T. Nâhid (1328/1912), Gâlib Dede Hakkında Efkâr, *Hakk'ın Edebî İlâvesi*, 29 Haziran/12 Temmuz, (11) 6.
- T. Nâhid (1328/1913), Rıza Tevfik Hakkında Tahassüsler, *Servet-i Fünûn*, 16 Şubat/1 Mart, 42 (1082), 373.
- T. Nâhid (1334/1918), Temâşâ Musahabesi: Fâre Piyesi, *Âtî*, 16 Haziran/16 Haziran, (167), 4.
- T. Nâhid (1334/1918), Temâşâ Musahabesi: Fûrûzan Hakkında, *Âtî*, 10 Şubat/10 Şubat, (41), 1-2.
- T. Nâhid (1905), Fener, *Çocuk Bahçesi*, 20 Nisan, 2 (12), 3.
- T. Nâhid (1909), Sabâvet, *Musavver Muhit*, 11 Şubat, (14), 221.
- T. Nâhid (1918), Temâşâ Musahabesi: Kâbus Münasebetiyle, *Âtî*, 23 Haziran, (174), 4.
- T. Nâhid (1327/1912), Büyük Şâirimiz İçin (Tevfik Fikret), *Servet-i Fünûn*, 19 Kanun-1 sani/1 Şubat, 42 (1078), 267.
- T. Nâhid (1919), Bir Musahabe, *Şâir Nedim*, 6 Şubat, 1 (4), 54-55.
- T. Nâhid -R. Nevvare, (1325/1909), Tiyatro Hakkında Bir Mütala'a, *Jöntürk Piyesi*, İstanbul: Suhulet Kütüphanesi, 82-85.
- Urgan, M., (1998), *Bir Dinozorun Anıları*, İstanbul, Yapı Kredi.
- Yılmaz, A.-Çandır, K. (2005), *Tahsin Nahid'in Piyesleri*, Ankara: Ürün.